

بررسی روش‌های تربیتی علاقه مند ساختن دانش آموزان به خواندن نماز

فرحان ارتقی^۱، آرمین ابدالی^۲، متین آغشته^۳

۱- کارشناسی آموزش ابتدایی دانشگاه فرهنگیان، واحد شهید بهشتی گنبد کاووس

۲- کارشناسی آموزش ابتدایی دانشگاه فرهنگیان، واحد شهید بهشتی گنبد کاووس

۳- کارشناسی آموزش ابتدایی دانشگاه فرهنگیان، واحد شهید بهشتی گنبد کاووس

artqyfrhan@gmail.com

چکیده

پژوهش حاضر با هدف بررسی روش‌های تربیتی علاقه مند ساختن دانش آموزان به خواندن نماز انجام شد. آموزش نماز به دانش آموزان امری است که به منظور به فعلیت رساندن فطرت الهی و خدا پرستی می‌باشد. اگر خواسته‌های مربی از تربیتی بیش از توان او باشد، او را زمین گیر کرده و قامت کوچکش را زیر بار سنگین خواسته‌های زیاد خم می‌کند. در امر آموزش نماز به کودکان نباید یکباره، کل نماز و معارف مربوط به آن را به دانش آموزان ارائه کرد. بلکه باید تدریجاً این کار انجام پذیرد. این پژوهش به شیوه مروری و با استفاده از داده‌های کتابخانه‌ای انجام شد. نتایج نشان داد تشویق و الهام‌بخشی به اقامه نماز از اهمیت ویژه‌ای برخوردار است. نماز نه تنها یک عمل عبادی است بلکه به عنوان یک راهبرد مؤثر برای تقویت اخلاق، اراده و ارتباط با معانی معنوی زندگی تلقی می‌شود. با توجه به آیات و روایات، همچنین سیره معصومین و بزرگان دین و دقت در امور روان شناسی کودک و نوجوان و شناخت دقیق از دانش آموزان می‌توان تا حدود زیادی آنان را به امر نماز ترغیب و تشویق کرد.

کلمات کلیدی: نماز، دانش آموزان، تربیت، الگو

ماهنامه علمی تخصصی پایا شهر

ISSN ۲۹۸۰-۷۷۸۶

مقدمه

مطالعه اصول و روش‌های الهام‌بخشی و تشویق دانش‌آموزان به اقامه نماز، مسئله‌ای است که در حوزه تربیت و پرورش به اهمیت ویژه‌ای برخوردار است. نماز به عنوان یک عمل عبادی و معنوی، تأثیر بسزایی بر جوانب زندگی انسانی دارد. در این مقاله، سعی شده است تا اصول مؤثر و روش‌های تشویقی جهت الهام‌بخشی به دانش‌آموزان برای اقامه نماز مورد بررسی قرار گیرد. هدف از این تحقیق، ارائه یک دیدگاه جامع و کارآمد برای مدیران، معلمان و والدین در ایجاد انگیزه و اراده دانش‌آموزان به منظور تقویت این عمل عبادی است. با توجه به اهمیت بعد معنوی و عبادی در زندگی انسان، موضوع اقامه نماز در مدارس به عنوان یک مسئله مهم و حیاتی مطرح شده است. نماز نه تنها ابزاری برای برقراری ارتباط با خالق است بلکه به عنوان یک منبع توانمندسازی روحی و اخلاقی نیز شناخته می‌شود؛ اما چالش‌های زیادی در مسیر الهام‌بخشی و تشویق دانش‌آموزان به اقامه نماز وجود دارد (خاشعی برنطین و همکاران، ۱۴۰۲).

اگر والدین، معلم‌ها و روحانی مسجد اصول روان‌شناسی رشد را در نظر بگیرند و از خداوند مدد گرفته و از اصل تدریج و آسان‌گیری، روش پیش‌دادن درمورد ماهیت و اهمیت نماز و نماز جماعت، بیان فلسفه و حکمت نماز جماعت، بیان آثار نماز، روش الگویی و اسوه‌سازی، روش محبت، شیوه تکریم شخصیت و احترام، به ویژه تقویت اعتقادات بهره بگیرند، گام بلندی در مسیر تربیت نمازی آنان برداشته‌اند. بی‌شک دانش‌آموزان از مهم‌ترین و پرتعدادترین اقشار جامعه به حساب می‌آیند. این قشر با ویژگی‌های خاص از جمله تأثیر پذیری و تأثیر گذاری بالا دارای ظرفیت‌های فراوان بوده و از امیدهای آینده جامعه محسوب می‌شوند. بر اساس گفته امام علی (ع) قلب کودک نورس مانند زمین خالی و آماده کشت است. هر تخمی که در آن کاشته شود قبول نموده و پرورش می‌دهد، از این رو لازم است از دوران کودکی و قبل از آن که دل تربیت پذیر کودک، سخت شود و عقل وی را مسائل دیگری به خود مشغول نماید به تربیت و تعلیم او اقدام نمود. طبق رهنمود امیرمؤمنان علی علیه السلام بهترین دوران تربیت همان ایام طفولیت می‌باشد و عالی‌ترین فرصت برای فراگرفتن راه صحیح زندگی همان مقطع می‌باشد؛ زیرا قدرت تقلید و اقتباس و حس قبول آموزه‌های روشن زندگی در کودکان و نوجوانان از بزرگترها خیلی شدیدتر است و کودک می‌تواند تمام اعمال و رفتار و گفتار مربی را به بهترین صورت حفظ کند و خود را به آن عادت دهد.

آموزش نماز به دانش‌آموزان امری است که به منظور به فعلیت رساندن فطرت الهی و خدا پرستی می‌باشد. اگر خواسته‌های مربی از مربی بیش از توان او باشد، او را زمین گیر کرده و قامت کوچکش را زیر بار سنگین خواسته‌های زیاد خم می‌کند. (داودی ۱۳۹۲) معصومان نیز در آموزش نماز توانایی و ظرفیت‌ها را در نظر می‌گرفتند.

در اهمیت توجه به دانش‌آموزان همین بس که دشمن بیشتر برنامه‌ها و توطئه‌های خود را متوجه آنان می‌دارد. بنابر این باید یکی از برنامه‌های جامعه وجود دانش‌آموزانی متعهد و با فرهنگ اسلامی بالا باشد. یکی از بهترین راه‌ها برای رسیدن به این فرهنگ اسلامی هدایت کودکان و نوجوانان به نماز است در دورانی که هویت و شخصیت دانش‌آموز شکل می‌گیرد اتخاذ رفتارهای مثبت و نهادینه کردن آن در وجودشان می‌تواند آنان را بیمه کرده، از بسیاری از کج روی‌ها و انحرافات جلوگیری کند. این پژوهش بر آن است تا با فرا راه قرار دادن احادیث، سیره معصومین (ع) و اصول روان‌شناسی، شیوه‌های دعوت به نماز در دانش‌آموزان را مورد بررسی قرار دهد.

دعوت به نماز و هر کار خیر دیگری تنها با علم، تجربه، روان‌شناسی، استفاده از ابزار و فرمول‌ها انجام نمی‌گیرد. بلکه این کار مقدس باید از سرچشمه بی‌نهایتی گرفته شود (قرائتی ۱۳۹۵) حضرت ابراهیم نیز از خدا می‌خواهد که توفیق اقامه نماز را به خود و ذریه اش مرحمت کند: «پروردگارا: مرا برپا کننده نماز قرار ده و از فرزندانم (نیز چنین فرما)، پروردگارا: دعای مرا بپذیر!» (سوره ابراهیم آیه ۴۰) راز این مطلب آن است که دعوت کننده به نماز می‌خواهد دست انسان را در دست خدا بگذارد و برای

ماهنامه علمی تخصصی پایا شهر

ISSN ۲۹۸۰-۷۷۸۶

این کار نیاز دارد که دست لطف خدا همراه او باشد؛ چرا که هدایت به دست اوست. برای همین معلم، مدیر، والدین، مسجدی‌ها و افراد دیگر باید در اولین قدم از خداوند استعانت جسته و توسل جدی و از صمیم قلب داشته باشند که قطعاً تأثیر گذار خواهد بود.

بیان مسئله و ضرورت

در امر آموزش نماز به کودکان نباید یکباره، کل نماز و معارف مربوط به آن را به دانش آموزان ارائه کرد. بلکه باید تدریجاً این کار انجام پذیرد. ریشه اغلب آسیب‌های تربیتی در فرایند تربیت دینی این است که اولیاء و مربیان بدون توجه به این واقعیت با شتاب زندگی هر مطلبی را در هر سنی و به هر میزانی منتقل می‌کنند، حال آنکه رعایت اندازه و ظرفیت ذهنی و آمادگی روانی در هضم پیام‌های تربیتی کمک می‌کند تا آنها بتوانند به تبع مرحله‌ای که به سر می‌برند رفتارها و انتظارات تربیتی را درونی کنند. (کلاپاد) کسانی را که قبل از زمان مقرر انتظارات خود را مطرح می‌کنند، به کوردلانی تشبیه می‌کند که در بهار درخت را برای بدست آوردن میوه تکان می‌دهند. چنین افرادی نه تنها در بهار میوه‌ای را به دست نمی‌آورند، بلکه با اقدام عجولانه خود، سبب ریختن شکوفه‌های بهاری می‌شوند و خود را از میوه‌های تابستانی محروم می‌کنند. (کریمی ۱۳۹۰).

با وجود اینکه پیامبر سیزده سال قبل از هجرت به مدینه به پیامبری مبعوث شدند ولی نماز به عنوان مهم‌ترین عمل دین، چندین سال پس از آن بر مسلمانان واجب شد. از برخی روایات معلوم می‌شود که نماز در شب معراج واجب شد و معراجی که نماز در آن واجب شده است، اندکی قبل از زمان هجرت به مدینه واقع شده است. (کلینی، ۱۴۰۱ ق) در واقع پیامبر در صد تقویت اعتقادات مردم بودند و به گذشتن مدت زمانی طولانی احتیاج بود تا نماز را بر آنان تبیین کنند. این نکته دقیقی است که باید مربیان به آن توجه ویژه‌ای داشته باشند (فرد اینی سفلی و همکاران، ۱۳۹۹).

در دعوت به نماز باید به آمادگی و نشاط مخاطب توجه کرد زیرا حالت‌های انسان متفاوت است. دعوت کننده باید بداند که گاهی قلب آمادگی رو آوردن به حق را دارد و گاهی این چنین نیست بنابراین باید از حالت اشتیاق و اقبال استفاده کرد؛ زیرا در برخی حالات که آمادگی روحی وجود ندارد، اگر سخنی بر قلب تحمیل شود، آن را کور خواهد کرد. در سیره پیامبر می‌خوانیم که وی در آغاز دعوت یک مهمانی ترتیب داد و سران فامیل را دعوت کرد تا پس از مهمانی که به طور طبیعی آمادگی و نشاط ایجاد می‌کند، نبوت خود را مطرح کند. (قرائتی ۱۳۹۵) یکی از روان‌شناسان (دیویدجی ۱۳۸۸) می‌گوید: «اگر می‌خواهید مورد علاقه شخصی واقع شوید سعی کنید زمانی با وی صحبت کنید که شاد و سرحال است یا در مورد مسأله‌ای هیجان زده است. این احساسات در نظر شخص با وجود شما پیوند می‌خورد و تثبیت می‌شود در نتیجه موجب می‌شود شخص احساسات مثبتی نسبت به شما پیدا کند.»

دعوت به نماز باید با هنر همراه باشد تا بیش از پیش اثرگذار بوده، در ذهن مخاطب ماندگار شود. گاهی با تغییر کلمات و ریتم دادن و سجع و قافیه دار کردن آن یا با شعر، نمایش، داستان، تمثیل و کنایه می‌توان برای دعوت به نماز جذابیت ایجاد کرد. (قرائتی ۱۳۹۵). معصومین علیهم السلام نیز برای القای برخی اصول و فروع دین هنر به خرج می‌دادند. همین که از علی علیه السلام تقاضای بیت المال بیشتری می‌شود، حضرت با داغ کردن آهن، به تقاضاکننده می‌گوید: آیا تو طاقت حرارت این آهن را داری؟ من نیز طاقت جهنم را ندارم. (علی (ع) خطبه ۲۲۰). این عمل یک کار هنرمندانه و مجسم کردن دوزخ برای زیاده طلبان بود. یا زمانی که حسنین علیهما السلام وضوی اشتباه پیرمرد را با وضو گرفتن خود، به او تذکر دادند.

خداوند تبارک و تعالی برای انسان در هر سن و سالی خصوصیات قرار داده است و از بالاتر آن که در افراد هم سن و سال نیز با وجود اشتراکات زیاد باز هم تفاوت‌های فردی (جسمی-روحی) دیده می‌شود. بنابر این هر انسانی منحصر به فرد است. برای

ماهنامه علمی تخصصی پایا شهر

ISSN ۲۹۸۰-۷۷۸۶

دعوت کودکان و نوجوانان به نماز باید خصوصیات افراد را در نظر گرفت. در کتاب‌های روان‌شناسی برای هر سن و سال و هر مقطع تحصیلی خصوصیات بیان شده که باید با توجه به آن‌ها دعوت صورت گیرد. به یقین با شناخت هر چه بیشتر ویژگی‌های تفکر دینی دانش‌آموزان است که راه‌گزینش روش‌های مناسب آموزش دینی هموار خواهد شد. (باهنر، ۱۳۸۹)

این مقاله به بررسی اصول اساسی و روش‌های کارآمد الهام‌بخشی به دانش‌آموزان در زمینه اقامه نماز می‌پردازد. از رویکردهای روان‌شناختی تا تکنیک‌های تربیتی و مدیریتی، سعی شده است تا راهکارهایی مناسب برای تشویق و تحریک انگیزه دانش‌آموزان جهت انجام این عمل عبادی ارائه شود. علاوه بر این، نقش معلمان و والدین در ایجاد محیطی الهام‌بخش و پشتیبانی از این عمل مهم بررسی شده و راهکارهایی جهت تعامل مؤثر آنها با دانش‌آموزان در این زمینه مطرح می‌شود. مطالعه این مقاله، به مدیران مدارس، معلمان و والدین کمک خواهد کرد تا با بهره‌گیری از اصول و روش‌های تجربی و علمی، دانش‌آموزان را به سمت اقامه نماز هدایت کنند و این ارزش عظیم را در جامعه آموزشی به عنوان یک عنصر اساسی تربیتی ترویج دهند. مدرسه، خانواده و مسجد سه عنصر حیاتی در نمازخوان کردن دانش‌آموزان هستند.

عوامل مؤثر در تشویق دانش‌آموزان به بحث نماز

خانواده: به عنوان نخستین مربیان کودکان باید آنچنان رفتاری از خود بروز دهند که خواستار همان رفتار از کودکان خود هستند. نحوه عملکرد و رفتار والدین از چند جهت مهم است:

- تقلید در کودکان آنچنان نیرومند است که باعث می‌شود گاهی تمامی رفتارها را مورد تقلید قرار دهند.

- وجود حالت قهرمان پرستی در کودکان قوی است. دوست دارند که عمل خود را با عمل قهرمان تطابق دهند.

پس والدین و معلمان به عنوان افراد محبت‌کننده، مقتدر، قهرمان، مهربان و مجریان قواعد و ضوابط از نظر کودک هستند. هر عملی که در برابر دیدگان کنجکاو و صدا انجام دهند از نظر دور نمی‌ماند. والدین در قبال فرزندان خود که همان دانش‌آموزان و آینده‌سازان جامعه می‌باشند نقش به‌سزای دارند.

امام سجاد علیه السلام فرمودند: حق فرزند بر تو این است که باید بدانی که فرزند تو، جزئی از وجود تو است و خوبی و بدی او در این جهان به تو منسوب می‌شود. باید بدانی که تو مسؤولی فرزندت را به خوبی تربیت کنی و با پروردگارش آشنایش کنی و در راه اطاعت از پروردگار، او را کمک کنی که در روز قیامت، هم در قبال خودت و هم در قبال فرزندت از تو سؤال خواهند کرد؛ اگر به مسؤولیت خود عمل کرده باشی، پاداش می‌گیری و اگر در انجام مسؤولیت کوتاهی کرده باشی، کیفر می‌شوی. برای فرزندت مانند کسی کار کن که می‌داند بابت نیکوکاری در حق او پاداش می‌گیرد و بابت بدرفتاری در حق او کیفر می‌بیند. فرزندت را به نحوی تربیت کن که کارهای او در دنیا، مایه افتخار و زینت تو باشد و خدا این انجام وظیفه در قبال او را از تو بپذیرد.

از کلام زیبای حضرت زین العابدین، علیه السلام، این نکته استفاده می‌شود که حق مسؤولیت آور است؛ حقوق پدر و مادر به گردن فرزندان، بسیار سنگین است؛ اما همانطور که در بالا دیدیم، مسؤولیت والدین در قبال فرزند نیز بسیار سنگین است، دنیا و آخرت والدین را شامل می‌شود، عقاب و پاداش اخروی به همراه دارد و چه بسا باعث بهشتی شدن یا جهنمی شدن والدین شود. ابن (بابویه، محمد بن علی، ۱۴۱۳ ق) در مفاهیم دینی تاکید بسیاری به آموزش و ترغیب فرزندان به نماز توسط والدین شده است. والدین بعد از زمینه‌سازی برای تربیت دینی (لقمه حلال - محبت - مقید بودن خود به نماز زیبا - رفت و آمد با خانواده‌های متدین و...) نقش‌الگویی دارند. زمینه‌های چون وراثت، تغذیه مشترک، تأمین نیازها، وابستگی فیزیکی و عاطفی،

ماهنامه علمی تخصصی پایا شهر

ISSN ۲۹۸۰-۷۷۸۶

همراهی و همنشینی شبانه روزی، ارتباط بین فرزند پدرمادر را قوی و ناگسستنی می‌کند. همین موضوع عاملی می‌شود تا این الگوپذیری به قوی‌ترین شکل تحقق پیدا کند (داوودی ۱۳۹۲).

والدین باید سعی کنند مقبول و محبوب فرزند خود باشند و از طرفی آگاهی و اطلاعات دینی خود را بیشتر کنند، از طرفی رفتاری هماهنگ با یکدیگر داشته باشند، از فرزند سالاری دوری کرده، مراقبت مستقیم و غیرمستقیم از فرزندان خود در مواجهه با دوستان را داشته باشند و آنان را با مسجد مأنوس کنند و به تربیت دینی و نماز بچه‌ها حساس باشند. (محمد وحیدی ۱۳۹۱). والدین باید سعی کنند در سفرهای تفریحی و زیارتی حتماً برنامه بازدید از یک مسجد تاریخی یا اماکن مذهبی را که دارای برجستگی خاص بوده و مشهور و معروف می‌باشد بگنجانند. اختصاص مکان خاص در خانه برای برپای نماز با جانماز تمیز و معطر، برای خود. نیز در ترغیب به نماز تأثیرگذار است. نکته دیگر اینکه اگر مسجد محل تمیز نیست یا برنامه‌ای ندارد برای ترغیب بیشتر و بالا بردن آگاهی‌های فرزند، او را به مسجدی با جذابیت بیشتر ببرند. (قرائتی، ۱۳۹۵).

مدرسه: مدرسه یکی از نهادهای مهم آموزشی برای کودکان و نوجوانان می‌باشد. فرزندان وقت زیادی را در مدرسه می‌گذرانند، از طرفی هدف از آموزش در دین اسلام فقط علم آموزی محض نیست بلکه پرورش و تربیت علم آموزان نیز مورد توجه می‌باشد؛ بنابراین باید در کنار آموزش علوم مختلف در مدرسه و رشد عقلی و فکری در زمینه‌های مختلف نیز پرورش بیابند. از آنجا که دین اسلام به عنوان کاملترین ادیان می‌باشد، دانش آموزان باید با روش‌های دینی اسلام رشد یابند و دین آموزهای دینی خود لاینفک زندگی روزمره کودکان باشد. این امر میسر نمی‌شود مگر با آگاهی و آماده سازی تمام الگوهای موجود در مدرسه که شامل معلم، مدیر و سایر کارکنان می‌باشد (فرد اینی سفلی وهمکاران، ۱۳۹۹).

معلم: به عنوان رکنی مهم در عرصه اجتماعی شدن هر دانش آموز نقش اساسی را در تربیت وی به عهده دارد. معلم به واسطه اینکه افراد مستعد و پاک به لحاظ قلبی و روحی و عاطفی، یعنی کودکان دوره ابتدایی و نوجوانان دوره‌های متوسط را در اختیار دارد و همچنین به دلیل اینکه بیشترین وقت بچه‌ها را در اختیار دارد و مهم‌تر از همه عهده دار آموزش و تعلیم آنان است می‌تواند نقش بسیار ممتازی را در تربیت آنها ایفا کند. او می‌تواند از فرصت‌های متعددی که در حین درس دادن برایش فراهم می‌شود استفاده کرده، عقاید اسلامی به درستی تبیین و باورهای نادرست و خرافاتی را که در اذهان دانش آموزان از طریق خانواده یا محیط بیرون نقش بسته از اعتقادات و احکام اسلامی جدا کند.

معلم اگر بداند کاری که به عهده گرفته همان عمل انبیا و اوصیای الهی است، از جان مایه خواهد گذاشت. او می‌تواند معارف اسلامی را به دانش آموز شناسانده و آن معرفت‌های ذهنی را به شناخت قلبی و اعتقادی تبدیل کند و سپس آخرین مرحله از تربیت دینی را که عمل براساس اعتقادات است نهادینه کند.

مرحله آخر بسیار تعیین کننده است چرا که دانش آموز اکنون به معلم خود به عنوان الگو نگاه می‌کند تا مانند او رفتارش را در چارچوب اعتقاداتش قرار دهد «رفتار معلم و ظاهر او شبیه والدین می‌ماند و کودک (در صورت عمل) چنان با او انس می‌گیرد که گوی یکی از والدین اوست» (عظیمی، ۱۳۶۹) روایت امام سجاد علیه السلام در مورد حق فرزند بر پدر شامل حال معلم‌ها نیز می‌گردد چرا که پیامبر صلی الله علیه و آله فرمود: انسان سه پدر دارد: ۱. پدری که باعث به وجود آمدن او شده، ۲. پدری که دخترش را به عقد او در می‌آورد، ۳. پدری که به او علم می‌آموزد. (مشکینی ۱۳۸۲).

با توجه به معنای لغوی «أب» رابطه این واژه با معلم نیز روشن می‌شود؛ زیرا همانطور که پدر (نسبی) در رشد جسمی و روحی فرزندان دخیل است، معلم نیز در رشد روحی و شخصیتی افراد نقش به‌سزایی دارند. ملأ محمد مهدی نراقی ذیل سخن مطرح در پرسش می‌گوید: برترین‌شان معلم است، از ذوالقرنین پرسیده شد پدربرت را بیشتر دوست داری یا معلمت را؟ گفت: معلم؛ زیرا معلم سبب زندگی معنوی و اخروی است و پدر سبب زندگی دنیوی. (نراقی، ۱۳۸۹).

ماهنامه علمی تخصصی پایا شهر

ISSN ۲۹۸۰-۷۷۸۶

پیشنهاد می‌شود: با یک همکاری منظم مداوم از معلمان و مربیان خواسته شود تا در هر کلاس قسمت کوتاهی از بحث خود رابه بیان اهمیت و نقش نماز بخصوص نماز جماعت اختصاص دهند در این زمینه باید جزوه‌ای تهیه شود و احادیث کوتاه در این مورد نوشته شده و به معلمان داده شود تا از آن استفاده نمایند. از طرفی حضور مدیران، معلمان و دبیران رشته‌های مختلف در نماز جماعت مدرسه و نماز مسجد در کنار دانش آموزان عامل بسیار مهمی در جذب دانش آموزان به نماز و مسجد می‌باشد. دبیران عزیزی که از فرصتهای خود در مساجد و حسینیه‌ها برای رفع اشکال درسی دانش آموزان استفاده می‌کنند بدون شک به سنت رسول خدا (ص) عمل می‌نمایند و اجر و پاداشی توصیف ناشدنی را نصیب خود می‌نمایند.

مسجد: مساجد به عنوان اصلی‌ترین و مهم‌ترین مراکز موجود در جامعه که می‌تواند فرهنگ اسلامی را در دل و جان مسلمانان و به خصوص دانش آموزان که در سرنوشت جامعه نقش مهمی را ایفا خواهند کرد، وظیفه اساسی برعهده دارند. نمی‌توان از مذهبی شدن، نماز خوان شدن صحبت کرد مگر اینکه به جایگاه مساجد و کانون‌های مذهبی اشاره کرد.

مساجد و جلسات مذهبی موجبات تجمع کودکان و نوجوانان دانش آموز را در خود فراهم می‌آورند و نکته مهم آن است که همه آن‌ها با اختیار خود در جلسات مسجد و نمازهای جماعت شرکت می‌کنند، در آن جا خبری از نمره و تنبیه نیست، جنبه رسمی و قالبی هم ندارد حتی در بسیاری از موارد جنبه بازی یا توام با بازی پیدا می‌کند؛ بنابراین اگر برای جلسات مسجد برنامه ریزی بهتری در نظر گرفته شود، می‌تواند بار عظیمی از تربیت دینی و به خصوص نماز خوان کردن دانش آموزان را برعهده گرفت و به مقصد برساند.

همانگی بین این مکان‌ها: در امر تربیت دینی؛ خانواده، مدرسه و مسجد باید در کنار هم و به موازات یکدیگر حرکت کنند. اگر هر یک از این مکان‌ها مسئولیت خود را به خوبی انجام ندهند، این فرایند کامل نخواهد شد. این ارتباط یکی از لوازم مهم در تربیت دینی است. به همین دلیل آموزش و پرورش باید برنامه‌های آموزش نماز در خانواده را حمایت کند. از سوئی چگونه ممکن است کودک در مدرسه از راه‌های مختلف، پیام‌های مربوط به نماز را دریافت کند ولی در خانواده چنین فضایی نباشد و او نماز خوان پرورش یابد؟ (کاظمی، ۱۳۹۲).

یکی از پیشنهادات این است که؛ مدیران مدارس با پیگیری‌های مستمر خانواده‌ها، دانش آموزان را حداقل در مناسبت‌های خاص جهت صرف ناهار و اقامه نماز به مسجد برده و آنان را همراهی کنند. چرا که مسجد کانون تربیت است و حضور مستمر در آن مقدمه‌ای برای تأثیرپذیری است. مدارس یا مساجد اگر بتوانند در جلساتی مستمر برای خانواده دانش آموزان به اهمیت و نقش نماز و به ویژه نماز جماعت و آگاهی بخشی در این زمینه بپردازند و در آن برنامه به اولیاء تذکر دهند که اولاً آموزش نماز باید از سنین کم آغاز شود، در خانواده نماز اول وقت اقامه شود و حتی الامکان فرزندان خود را با کلام نرم آرام به اقامه نماز و شرکت در نماز جماعت تشویق کنند موجب می‌شود که والدین نیز در ترغیب فرزندان به نماز در خانه بیش از گذشته مؤثر باشند.

روش‌های دعوت دانش آموزان به نماز

مراد از روش، طریقه‌ای است که میان اصول و هدف، امتداد داشته، عمل و رفتار فرد را منظم می‌کند و به هدف می‌رساند. درخت پرثمر تربیت آن گاه به بار می‌نشیند که نظریه‌های تربیتی در قالب شیوه‌های صحیح و درست به اجرا در آید. اتخاذ روش‌هایی که بتواند ما را به آسانی در پیمودن جاده موفقیت یار و مددکار باشد، از شرایط توفیق در انجام هر کاری است. در دعوت به نماز می‌توان از این روش‌ها بهره برد. (خلجی حسن، ۱۳۹۳):

ماهنامه علمی تخصصی پایا شهر

ISSN ۲۹۸۰-۷۷۸۶

اگر عواطف پاک دانش آموزان متوجه برخی امور مانند؛ آثار بی توجهی به نماز (قهر با پیامبر. قطع رابطه با عترت) غضب خدا، عدم استجابت دعا، تنگنایی در امور دنیوی و مانند این امور گردند، در دعوت آنان به نماز اثر بخش خواهد بود. مهم ترین روش در دعوت به نماز، پرورش ریشه های فطری نماز است (بهشتی ۱۳۹۲). به نظر می رسد اگر تربیت دینی از رهیافت «فطری»، ارتجالی و خودانگیخته آن به سوی رهیافت های اکتسابی، بیرونی و تحمیلی منحرف شود «آسیب زایی تربیت دینی» بیش از هر زمان دیگر رخ نمایی خواهد کرد. چرا که در رهیافت «فطری» می توان حس دینی را از درون کشف کرد و پرورش داد، اما در رهیافت بیرونی و عاریه ای، تربیت دینی معطوف به حفظ کردن و انباشت یک ردیف اطلاعات صوری و ذهنی از دین است. در واقع در روش فطری، دین از درون «کشف» می شود، اما در روش تصنعی، دین از بیرون «کسب» می شود. به این اعتبار، می توان تربیت دینی را از دو منظر دین یابی (درونی) و دین دهی (بیرونی) مورد مقایسه قرار داد. (کریمی ۱۳۹۲).

یکی از مشکلات اساسی در افراد بی نماز یا کاهل نماز، این است که اهمیت نماز را به خوبی نمی دانند و یا به طور ناقص اطلاع دارند؛ بنابراین با بررسی بیانات معصومین (علیهم السلام) و دیدگاه های بزرگان می توان در این موارد آگاهی متریبان را بالا برد (کفیل ۱۳۹۲).

آگاهی دادن در مورد؛ اهمیت و ماهیت نماز از دیدگاه معصومین علیهم السلام، آشنا نمودن دانش آموزان با فلسفه و چرایی نماز خواندن، معرفی آثار نماز خواندن (مانند؛ کفاره گناهان، ثواب عظیم آن. آثار روحی و روانی، فردی و اجتماعی آن) بیان سابقه نماز (نماز پیامبران الهی با توجه به آیات و تفاسیر) بیان جایگاه نماز در دین (رأس اسلام، وجه دین، احب الاعمال الی الله، نور چشم پیامبر، بهترین موضوع، عمود خیمه دین، بهترین اعمال بعد از معرفت، اولین پرسش در قیامت و...) توجه دادن به اهتمام ویژه خداوند به نماز (بهترین اوقات، بهترین مکان، بهترین اذکار) تسبیحات و صلوات «بهترین حالات» رکوع و سجده (برترین سوره ها در نماز) توجه دان به حالات پیامبر و اهل بیت در نماز و اهتمام آنان، توجه به مذمت های سبک شمردن نماز، آموزش صحیح و کامل نماز به دانش آموزان با استفاده از کتب، جزوات، فیلم ها و سی دی های آموزشی جذاب (داوودی ۱۳۸۹).

تحسین و تشویق

تشویق بر خلاف تنبیه که از عوامل بازدارنده است از عوامل وادار کننده است و به انسان نیرو و انرژی می دهد. فردی که تشویق می شود از کار خود احساس رضایت می کند و همین احساس رضایت جلو خستگی و بی میلی او را می گیرد البته بعضی افراد آنقدر به هدف های خود مؤمن هستند که نیازی نیست کسی آنها را تشویق کند و خود مشوق خویش هستند اما همه افراد این طور نیستند بخصوص کودکان و نوجوانان برای رسیدن به هدف های خود نیاز به تشویق دارند. به طور کلی بشارت یکی از دو جنبه وظایف پیامبران است. یک رهبر دینی بوسیله تشویق می تواند افراد در تمامی جنبه های دینی به حرکت و تکاپو وادار نماید. قرآن کریم در «آیه ۶۵ سوره انفال «و» آیه ۸۴ سوره نساء» گوشزد می نماید که تشویق انسان را بزرگ می کند و به او نیرو می دهد. در این امر می توان به دانش آموزان شرکت کننده در نماز جاعت هر از گاهی فرصت استفاده از امکانات کتابخانه، امکانات سمعی، بصری و وسایل ورزشی داده شود این بهره برداری ها صرفاً در ازای ارائه کارت امتیاز شرکت در نماز جماعت باشد. اعزام افراد نماز خوان به اردوهای زیارتی و در صورت امکان به اتفاق یکی از والدین خود و بردن آنها هرچند گاه به اردوهای تفریحی، زیارتی، ورزشی، علمی نیز می تواند مفید باشد. البته تشویق بدون اعلام قبلی بوده تا اعمال به قصد آن انجام نگیرد و از طرفی طوری باشد که حسادت دیگران را برنیانگیزد (داوودی، ۱۳۸۹).

ماهنامه علمی تخصصی پایا شهر

ISSN ۲۹۸۰-۷۷۸۶

رفع شبهات با پرسش و پاسخ

پرسش‌گری و پاسخ‌دهی از منظر عقل و دین دارای اهمیت ویژه و انکارناپذیری می‌باشد، ولی مسئله‌ای که مهم‌تر است اهمیت روش‌شناسی پاسخ‌دهی می‌باشد. ما در مباحث دینی به خصوص اعتقادی باید به دنبال پاسخ صحیح، مناسب و قانع‌کننده باشیم. اگر روشها و تکنیک‌ها را بدانیم و علم کافی را بدست آوریم آن موقع است که این کار مثمر ثمر بوده و برای رفع شبهات مخاطبین قدم بزرگی را برداشته‌ایم. در جلسات پرسش و پاسخ که به صورت عمومی برگزار گردیده و می‌تواند یک روز از روزهای هفته به آن اختصاص یابد، پس از طرح سؤال توسط دانش آموز، معلم یا روحانی به پاسخگویی می‌پردازد. این برنامه باید با ظرافت و دقت برگزار گردد تا موجب وهن مری نشود. مری می‌تواند سؤالات را گردآوری و پس از مطالعه، در هر روز به یک یا چند سؤال بپردازد و پاسخ افراد را مطرح کند.

اصل شبهه کردن و ذهن نقادانه داشتن به نفع اسلام می‌باشد چرا که باعث می‌شود افراد آگاه شبهات را شناسایی کرده و به آن پاسخ دهند. شهید مطهری رحمه الله می‌فرماید:

«من هرگز از پیدایش افراد شکاک در اجتماع که علیه اسلام سخن بگویند و مقاله بنویسند، متاثر نمی‌شوم که از یک نظر خوشحال هم می‌شوم، چون می‌دانم پیدایش اینها سبب می‌شود که چهره اسلام بیشتر نمایان شود. وجود آنان وقتی خطرناک است که حامیان دین انقدر سرد و بی‌روح باشند که در مقام جواب برنیایند، یعنی عکس العمل نشان ندهند.» (مطهری، ۱۳۷۲).

این سخن به خوبی نشان دهنده آن است که تشکیل جلسات پرسش و پاسخ تاچه حد ضرورت دارد. اگر افراد بتوانند شبهات خود را مطرح کنند و پاسخ کامل و قانع‌کننده بگیرند، دیگر نسبت به آن موضوع اشکالی وارد ندانسته و با بقیه افراد در امر مشترک شده و از برکات آن بهره‌مند خواهند گشت. آنچه مسلم است باید با روشهای دقیق، پاسخ صحیحی ارائه کرد و آن چنان که معصومین و شاگردان آنان عمل می‌کردند، عمل نمود و گرنه پاسخ ناکافی باعث می‌شود، سؤال در ذهن مخاطب باقی مانده و چنین احساس کند که پاسخی برای آن وجود ندارد.

برگزاری نمایشگاه کتاب

یکی از راههایی که می‌تواند به جذابیت فعالیت‌های مذهبی بیافزاید و باعث تقویت بحث‌های دینی گردد، مطالعه کتاب است. یکی از فعالیت‌ها برای تشویق جامعه به سمت کتابخوانی برگزاری نمایشگاه کتاب است. نمایشگاهی که در محل تشکیل نمازهای جماعت و دیگر جلسات مذهبی مدارس می‌توان دایر کرد، باعث می‌شود دانش‌آموزان به کتاب بیشتر رو آورند. رواج دادن به کتب مذهبی برکات فراوانی خواهد داشت چرا که افراد هر جامعه‌ای برخی از افکار و اعمال خود را از کتب و مقالات و دست‌نوشته‌ها کپی برداری کرده و برای آنان سندی است که عمل و رفتار آنان را تحت تأثیر قرار می‌دهد.

مهم نیست که نمایشگاه حاوی چه مقدار کتاب و ناشر باشد، بلکه آنچه حائز اهمیت می‌باشد اصل تشکیل چنین فضایی است که بطور مسلم تأثیرگذار خواهد بود. باید تلاش شود کتاب‌های جذاب و تأثیرگذار و مستند را برای سنین مختلف مهیا کرد و طوری برنامه‌ریزی کرد که قدرت خرید برای همه وجود داشته باشد. به طور مثال؛ از قبیل تخفیفات ویژه یا بن‌های خرید کتاب استفاده کرد و یا اینکه برای افرادی که بطور مرتب در نمازهای جماعت و جلسات مذهبی مدرسه شرکت می‌کنند تا جایی که امکان دارد تخفیفاتی در نظر گرفت (شکری و نوره، ۱۴۰۲).

فعالیت در فضای مجازی. هم می‌تواند از برنامه‌های جذاب باشد که توسط روحانی و معلم‌های محبوب دانش‌آموزان صورت گیرد. فعالیت گسترده‌ای که برای ایجاد روحیه مهربانی و همدلی و حل مشکلات اعتقادی و اخلاقی آنان می‌توان انجام داد.

ماهنامه علمی تخصصی پایا شهر

ISSN ۲۹۸۰-۷۷۸۶

فرستادن مطالب دینی جذاب و سازنده، پاسخ به سؤالات و ابهامات، ایجاد گروه‌هایی برای حل مشکلات شخصی و خانوادگی افراد از راه کارهایی است که در فضای مجازی می‌توان ارائه داد.

الگو بودن و الگو سازی مناسب برای دانش آموزان

مهم‌ترین نوع یادگیری انسان یادگیری مشاهده‌ای است. بر این اساس یکی از روش‌های تربیت به وسیله الگوست. این روش در انتقال مفاهیم و آموزش برنامه‌های دینی بسیار مؤثر است. (خلجی ۱۳۹۳، ص ۶۶) دانش آموز در این روش با مشاهده رفتار دیگران از آن‌ها پیروی و خود را با آن همساز می‌کند. این الگوها در ابتدا پدر و مادر اویند و با تقلید از آن‌ها رشد می‌کند. دانش آموز در مسیر رشد از افراد بسیاری الگو می‌گیرد. از جمله این افراد کسانی هستند که در نزد او محبوب و مقبول باشند؛ مانند معلم؛ بنابراین والدین اولاً در رفتار و کردار خود و اهمیت دادنشان به نماز و دوما باید در انتخاب مدرسه و به تبعان معلم، همچنین در رفت و آمد با دوستان و فامیل بسیار دقت کنند. امام صادق علیه السلام فرمودند: مردم را به غیر از زبان خود دعوت کنید تا پرهیزکاری و کوشش در عبادت و نماز و خوبی را از شما ببینند زیرا اینها خود دعوت کننده هستند (داوودی ۱۳۸۹).

مربیان دعوت کننده غیر از اینکه خود برای دانش آموزان الگو هستند، می‌توانند دانش آموزان را با الگوهای موفق آشنا کنند. بیان نماز خوندن پیامبر و اهل بیت و اصحاب آنان در شرائط بسیار دشوار، یا بزرگان دین، (داوودی ۱۳۸۹). همچنین ورزش کاران و شخصیت‌هایی که می‌توانند در این زمینه الگو باشند، مثر ثمر خواهد بود. در این مورد می‌توان از طریق شرکت شخصیت‌های محبوب دانش آموزان در سطح منطقه، مسئولین اداره‌ها و ارگان‌ها و اولیای دانش آموزان در نماز جماعت مدارس بهره برد (خاشعی برنطین و همکاران، ۱۴۰۲).

نیاز انسان به محبت یکی از نیازهای اساسی او در تمام سنین است. این نیاز در کودکی بیش از سنین دیگر است. یکی از مهم‌ترین عوامل در تعلیم و تربیت نیز روش تربیتی محبت آمیز است که بسیاری از اندیشمندان بزرگ به رویان پای فشرده‌اند. مربی و دعوت کننده به نماز باید توجه داشته باشد که محبت قلبی به دانش آموز امری لازم و ضروری است و برای تکمیل کار خود باید به ابراز محبت نیز رو آورد. گاهی دانش آموزان از ابراز محبت درونی مربی به خود آگاه نیستند که باید از آن مطلع گردند. البته نباید در این امر فرقی بین دانش آموزان گذاشت. تعریف و تمجید از افعال و عادات او در نزد دیگران (به صورت کلامی، آلبوم عکس، قاب بنر و...) و دادن شخصیت به دانش آموز امری است که در سنین نوجوانی او را به نماز بسیار ترغیب خواهد کرد. می‌توان برخی از مسئولیتها و اداره بعضی از فعالیتها و اردوها به شرکت کنندگان در نماز جماعت سپرده شود.

اصول و روش‌ها

اصول و روش‌های الهام‌بخشی و تشویق دانش آموزان به اقامه نماز:

۱. الهام از ارزش‌ها و معنویت:

برای الهام‌بخشی به دانش آموزان، ارتباط مستقیم با ارزش‌ها و معانی مرتبط با نماز ایجاد شود. توضیح اینکه چگونه اقامه نماز می‌تواند به تقویت اراده، اخلاق و صفا در دل زندگی افراد کمک کند، موجب الهام‌بخشی بیشتر می‌شود.

۲. آموزش درک صحیح نماز:

تشویق به درک صحیح و عمیق از اهمیت نماز و مفاهیم معنوی آن، از اصول اساسی است. مدارس باید برنامه‌های آموزشی تدوین کنند تا دانش آموزان با معانی و اهداف نماز آشنا شوند.

ماهنامه علمی تخصصی پایا شهر

ISSN ۲۹۸۰-۷۷۸۶

۳. تشویق به تجربه مستقیم:

ایجاد فرصت‌هایی برای تجربه مستقیم نماز و ارتباط فرد با خود خداوند می‌تواند به تشویق دانش‌آموزان برای انجام این عمل عبادی کمک کند. نمازهای جماعتی، کارگاه‌های عملی و فعالیت‌های مشارکتی در این زمینه مفید هستند.

۴. استفاده از رویکردهای روان‌شناختی:

درک عمیق از شخصیت و انگیزه دانش‌آموزان، از طریق روش‌های روان‌شناختی می‌تواند به تدوین استراتژی‌های تشویقی مناسب کمک کند. تعیین اهداف شخصی، ایجاد ارتباط مثبت با نماز و ایجاد حس ارتباط با معانی آن از این دست رویکردها هستند.

۵. توجه به محیط اجتماعی:

محیط اجتماعی، از جمله دوستان، خانواده و مدرسه، می‌تواند تأثیر بسزایی در تشویق دانش‌آموزان به اقامه نماز داشته باشد. ایجاد فضای محبت و حمایت از این عمل عبادی در محیط اجتماعی، می‌تواند دانش‌آموزان را به تعهد بهتری در این زمینه تشویق کند (شکری و نوره، ۱۴۰۲).

۶. تحلیل و پیش‌بینی موانع:

شناخت دقیق از موانع و چالش‌هایی که ممکن است در راه اقامه نماز قرار گیرند، از اهمیت ویژه‌ای برخوردار است. تشویقی دارد. پیش‌بینی و حل این موانع می‌تواند دانش‌آموزان را در مسیر ادامه نماز یاری کند (فرد اینی سفلی و همکاران، ۱۳۹۹).

۷. استفاده از ابزارهای فناوری:

ابزارهای فناوری مدرن می‌توانند به عنوان وسیله‌ای برای تشویق دانش‌آموزان به اقامه نماز مورد استفاده قرار گیرند. اپلیکیشن‌ها، وبسایت‌ها و سایر فناوری‌ها می‌توانند اطلاعات، راهنمایی‌ها و الهام‌بخشی‌ها را فراهم کنند.

۸. تشویق از طریق مسابقات و جوایز:

برگزاری مسابقات و اهداء جوایز به دانش‌آموزان فعال در اقامه نماز، می‌تواند انگیزه و اشتیاق آنها را برای ادامه این عمل معنوی افزایش دهد.

۹. ترویج ارتباط با اهل علم:

ارتباط مستقیم دانش‌آموزان با اهل علم و مراجع دینی می‌تواند به عنوان یک منبع الهام‌بخش و تشویقی قوی در راستای اقامه نماز عمل کند. نشست‌ها و جلسات تربیتی با مقامات دینی می‌توانند اطمینان بخش باشند (خلجی، ۱۳۹۳).

۱۰. اهمیت نماز در زندگی روزمره:

برنامه‌ها و آموزش‌هایی که اهمیت نماز را در زندگی روزمره دانش‌آموزان نشان دهند و به آنها نشان دهند که چگونه می‌توانند در موقعیت‌های مختلف زندگی این عبادت را ادامه داد، می‌تواند الهام‌بخش باشد.

۱۱. تدریس نماز به صورت عملی:

تدریس نماز به صورت عملی و عینی می‌تواند باعث افزایش مهارت‌های نمازی دانش‌آموزان شود. این امر می‌تواند شامل آموزش گام به گام نماز و اشتباهات شایع در آن باشد.

۱۲. برگزاری فعالیت‌های دینی و معنوی:

برگزاری جلسات دینی، نشست‌های تفسیر قرآن و فعالیت‌های معنوی در مدرسه، می‌تواند به عنوان یک زمینه الهام‌بخش و تشویقی برای دانش‌آموزان عمل کند (فرد اینی سفلی و همکاران، ۱۳۹۹).

ماهنامه علمی تخصصی پایا شهر

ISSN ۲۹۸۰-۷۷۸۶

۱۳. راه‌اندازی گروه‌های نماز جوانان:

ایجاد گروه‌های نماز جوانان و ایجاد فضایی برای تبادل انرژی مثبت و تشویق متقابل می‌تواند به تشویق دانش‌آموزان به اقامه نماز کمک کند.

۱۴. توسعه نظارت مستمر:

نظارت مداوم و فراگیر از سوی معلمان و مسئولان مدرسه در خصوص اقامه نماز، می‌تواند به عنوان یک عامل تشویقی و الهام‌بخش برای دانش‌آموزان عمل کند.

۱۵. پیشروی به شکل مثبت:

تجربه‌های مثبت دانش‌آموزانی که اقامه نماز را به شکل منظم تجربه کرده‌اند، می‌تواند به عنوان یک الگوی الهام‌بخش و تشویقی برای دیگران عمل کند. این تجربیات می‌توانند از طریق داستان‌ها، مصاحبه‌ها و به اشتراک‌گذاری داوطلبانه به اشتراک گذاشته شوند (خاشعی برنطین و همکاران، ۱۴۰۲).

با استفاده از ترکیب مؤثر این اصول و روش‌ها، می‌توان در ایجاد انگیزه، الهام‌بخشی و تشویق به اقامه نماز در دانش‌آموزان مؤثر بود و این عمل عبادی را به عنوان یک بخش مهم از زندگی روزمره آن‌ها جاناندازی کرد.

ماهنامه علمی تخصصی پایا شهر

ISSN ۲۹۸۰-۷۷۸۶

نتیجه گیری

با توجه به آیات و روایات، همچنین سیره معصومین و بزرگان دین و دقت در امور روان شناسی کودک و نوجوان و شناخت دقیق از دانش آموزان می توان تا حدود زیادی آنان را به امر نماز ترغیب و تشویق کرد. در این راه باید اصول مهمی که در ابتدای بحث ذکر گردید رعایت گردد، چرا که بدونان ها به مطلوب خود نمی رسیم. والدین و مربیان مدرسه و مسئولین مساجد و افراد تاثیرگذار دیگر باید دغدغه دین و نماز خوان کردن دانش آموزان را داشته باشند و صبر و حوصله به خرج داده از اکراه و اجبار پرهیز کرده و از خداوند نیز استمداد کنند. ان موقع است که با زمینه سازی و بکارگیری شیوه ها، دانش آموزانی نماز خوان خواهیم داشت (خلجی، ۱۳۹۳).

در برخورد با مسئله الهام بخشی و تشویق دانش آموزان به اقامه نماز، یک سری اصول و روش های مهم مورد بررسی قرار گرفتند. این اصول از جمله توجه به ارزش ها و معانی معنوی، تدریس نماز به صورت عملی، ارتباط با اهل علم و تشویق از طریق مسابقات و جوایز، می توانند به تقویت اراده دانش آموزان به انجام این عمل عبادی کمک کنند. برگزاری فعالیت های دینی و معنوی، ایجاد گروه های نماز جوانان و توسعه نظارت مستمر نیز از دیگر راهکارهایی هستند که می توانند به تشویق و الهام بخشی دانش آموزان به ادامه اقامه نماز کمک کنند. از طریق محیط مدرسه و ارتباط مؤثر با خانواده و جامعه، می توان به عنوان یک تیم تربیتی جهت ترسیم مسیری الهام بخش برای دانش آموزان عمل کرد (خاشعی برنطین و همکاران، ۱۴۰۲).

در پایان، باید تأکید شود که تشویق و الهام بخشی به اقامه نماز از اهمیت ویژه ای برخوردار است. نماز نه تنها یک عمل عبادی است بلکه به عنوان یک راهبرد مؤثر برای تقویت اخلاق، اراده و ارتباط با معانی معنوی زندگی تلقی می شود؛ بنابراین، تدابیر گسترده ای که شامل اصول روان شناختی، تربیتی، دینی و اجتماعی باشند، می توانند در ایجاد فرهنگی الهام بخش و تشویقی برای دانش آموزان به اقامه نماز مؤثر باشند. این تلاش ها نه تنها به بهبود معنویت دانش آموزان کمک می کنند بلکه به ترسیم مسیری به سوی زندگی اخلاقی و معنوی در جامعه نیز کمک می کنند.

ماهنامه علمی تخصصی پایا شهر

ISSN ۲۹۸۰-۷۷۸۶

منابع

۱. ابن بابویه، محمد بن علی، ۱۴۱۳ ق، من لایحضره الفقیه، قم، دفتر انتشارات اسلامی وابسته به جامعه مدرسین حوزه‌ی علمیه قم.
۲. باهنر، ناصر، ۱۳۸۹، آموزش مفاهیم دینی همگام با روانشناسی رشد، تهران، چاپ و نشر بین‌المللی.
۳. بهشتی، سیدجواد، ۱۳۹۲، شیوه‌های دعوت به نماز، تهران، ستاد اقامه نماز.
۴. خاشعی برنطین، فاطمه و ذاکری نژاد سردره، شهاب‌الدین و کریم پور، پروین و خاشعی برنطین، صدیقه، ۱۴۰۲، بررسی عوامل محرک و تشویق‌کننده دانش‌آموزان به نماز در مدرسه، اولین همایش بین‌المللی جامعه‌شناسی، علوم اجتماعی و آموزش و پرورش با رویکرد نگاهی به آینده، بوشهر.
۵. خلجی، حسن، ۱۳۹۳، شیوه‌های ترغیب کودکان به نماز، قم، چاپ و نشر قم.
۶. داوودی، محمد، ۱۳۹۰، سیره تربیتی پیامبر و اهل بیت (تربیت دینی) قم، پژوهشگاه حوزه و دانشگاه.
۷. داوودی، محمد، ۱۳۹۲، خانه بهشتی، تهران، ستاد اقامه نماز.
۸. داوودی، محمد، ۱۳۹۵، نقش معلم در تربیت دینی، قم، پژوهشگاه حوزه و دانشگاه.
۹. دیودجی لیبرمن، ۱۳۸۸، رازهایی درباره جذب دیگران. ترجمه فاطمه ساری زاد. قم نشر چاف.
۱۰. شکری، مریم و نوره، صغری، ۱۴۰۲، راه‌های تشویق کردن دانش‌آموزان به نماز، ششمین کنفرانس بین‌المللی مطالعات میان‌رشته‌ای روانشناسی، مشاوره، آموزش و علوم تربیتی، تهران.
۱۱. فرد اینی سفلی، آمنه و نجفی زنگیر، زهرا، ۱۳۹۹، تشویق دانش‌آموزان به فراگیری نماز جماعت و بیان اهمیت آن، اولین کنفرانس ملی پژوهش‌های کاربردی در فرایندهای تعلیم و تربیت، میناب.
۱۲. فکری، شهناز، ۱۳۹۱، شیوه‌های ترغیب به نماز، قم، انتشارات خادم‌الرضا.
۱۳. قرائتی، محسن، ۱۳۹۱، شیوه‌های دعوت به نماز، تهران، ستاد اقامه نماز.
۱۴. کریمی، عبد‌العظیم، ۱۳۹۰، نماز و مدرسه، تهران، ستاد اقامه نماز.
۱۵. کفیل، محمدابراهیم، ۱۳۹۲، راه‌های تکمیل نماز، تهران، ستاد اقامه نماز.
۱۶. کلینی، محمد بن یعقوب، ۱۴۰۱ ق، الفروع من الکافی، بیروت، نشر دار‌التعارف.
۱۷. مشکینی، علی، ۱۳۸۲، تحریر، المواعظ العدویه. قم، نشر الهادی.
۱۸. نراقی. ملا مهدی، ۱۳۸۹، جامع السعادات، قم، بوستان کتاب.
۱۹. وحیدی، محمد، ۱۳۹۱، دانستنی‌های لازم از نماز، قم ناشر: بوستان کتاب.